

Latteren er hans våben

Dario Fo på italiensk visit i Danmark

— Masken i sig selv ingenting. Det er kroppen, der giver masken liv, siger Dario Fo under besøget i Huset (til venstre). På billedet herover er Fo trukket i civil og har bevæget sig ud i Københavns gader.

AF MOGENS DAMGAARD

Der sad vi som hans på pinde i Husets sorte teater helt oppe under loftet.

Vi var nået hertil ad ru cementtrapper omgivet af skriggrønlige vægge overmalet med martialske slagord, der trods det skingre tonefald alle vil menneskeheden det bedste.

Tingene hang på en forunderlig måde sammen. Vi sad og ventede på Dario Fo, denne 58-årige multikunstner, havkat i erhverv hyttefad, afskyet af kristdemokrater, af pavestaten betragtet nærmest som antikrist og kun lige tålt af kommunister og venstre-udenomsbevægelser, der ikke kan bære, at Fo heller ikke friholder forbenede kommissærer, når han slipper Historien løs.

Fo nægter elskværdigt men konsekvent at afsløre sit politiske tilhørsforhold. Hans stædige krav om fri bevægelighed udtrykkes præcist gennem hans gentagne påstand: »Der er kun én regel: Der findes ingen regler.« Også det vil han givetvis ved lejlighed benægte.

Derfor er der en stimulerende harmoni mellem Huset og dets gæst, ja, ikke alene med Dario Fo, men også med den udstilling af masker, rituelle masker, teatermasker, fra mange kulturer, der indtil den 13. maj kan ses i Huset i København. Man behøver bare at se sig om. De unge, der kommer her, er moderne storbyproletariat, punk, bz, udelukket fra laug og profession på samme måde som 1500-tallets forarmede landarbejdere tvunget til byerne var det. Den fantasifulde frækhed, alle regler skræt op, som gjorde fortidens »zanni« til folkelige gøglere og provokatorer, har de til fælles. Masken er afløst af ansigtsmaling, udklædningen blot bragt i overensstemmelse med samfundsudviklingen, gjort til aggressive symbol-udtryk for protest. Hensigten er den samme dengang som nu: Provokation gennem den blanding af frygt og fascination, »masken« fremkalder. Og var bz'ernes mindeværdige rømning af det besatte Allotria for et år siden — gennem tunnelen under det imponerende politiopbuds lange næser — ikke et skoleeksperiment på notop latteren som effektivt politisk våben?

Borgerskabets nar

Det var et sidespring. Hver gang, man beskæftiger sig med Dario Fo, kommer man uvægerligt på afveje — fordi han er udtryk for altings sammenhæng og en utrættelig kritiker af handlingslammende vrangforestillinger effektivt mar-

Dario Fo på scenen. Foto: Laura Rizzi.

Ingen anden enkeltperson har øvet så stor indflydelse på dansk teater som Dario Fo. Den 58-årige italiener har for længst med sin ustyrlige grinagtige og uhyggeligt præcise kritik af italienske tilstande bevist, at latteren er et mere effektivt våben mod Magten end den sammenbidte frelsthed. (Odense Teater spiller i øjeblikket hans »Biler, brag og blå briller«.

Nu er Fo igen i Danmark, på kort visit i København, hvor han i aftes optrådte for fulde huse i Cirkusbygningen. Han holder meget af danskerne, siger han. Danskerne er Skandinaviens anarkister, fastholder han. Og det er en kompliment...

kedsført gennem Magtens historieskrivning.

Så — selv om emnet for seminaret i Huset ikke var politik, men masker, handlede det lige fra det øjeblik, han stod på scenen med sin tolv, lektor ved universitetet i Pisa, Jørgen Stender Clausen, om politisk historie.

Hans første handling (efter at have forlangt lyset i salen tændt, så han også kunne se os) var da også at tage livet af den almindelige misforståelse, at teatermasken er snævert forbundet med 1500-tallets Commedia dell'Arte. Disse skuespillere var professionelle — »arte« betyder ikke »kunst«, men »fag« — anerkendt og beskyttet af datidens mægtige, hertuger og fyrster. Derfor havde de magt til håndfast at holde konkurrerende teatergrupper væk fra deres territorium.

Comedia-spillerne var altså »borgerskabets narre«, som Fo var det, indtil han i 1968 sprang fra og besluttede sig til at blive »proletariatets nar«. Springet var ikke så stort. Selv i sin »borgerlige« periode har Fo trukket kraftigt på gøglertaditionen, dels ved at benytte gamle scenarier, som hans kone, Franca Rame, havde i arv fra sin gøglerlægt, dels

fordi metodisk forskning i tiden efter 2. verdenskrig skabte ny interesse for folkelige traditioner, som stadig levede. Og som har rødder tilbage i det gøglers-proletariat, der levede under Commedia dell'Arte, og som på ingen måde var beskyttet, men tværtimod udsat for grusom forfølgelse på grund af deres profane, obscene og lattervækkende angreb på datidens tabu'er. Dario Fo's ustyrligt morsomme profane mysterieopspil, »Mistero Buffo«, kan føres tilbage til dengang.

Rør den ikke!

Også disse gøglere brugte masken, men på den anden måde end Commedia dell'Arte. Den blev spillet grovere, mere vulgært end f.eks. den salonforfinede Harlekin i fyrstens palads.

— Masken er i sig selv ingenting. Det er kroppen, der giver masken liv. Se engang.

Og Fo fisker en maske op af sækken, en gammelmandsmaske, oprindelig Magnifico, Firenze-fysten, en pompøs nar, senere forlæg for Pantalono-figuren.

— Masken skabes herfra. Fo fører illustrerende hænderne rundt om livet. — Fra hofterne. Herfra bestemmes maskens karakteristisk.

Og så kaster han sig ud i en urkomisk gestaltning af den selvhøjtidelige gamling bag masken, med stive ben som en højre, patetiske pirouetter og flagrende armbevægelser. — Rør aldrig masken. Gør man det, ødelægges man den.

Problemet med Dario Fo er, at han ikke er for fastholdere. Han lader sig ikke indfange af beskrivelse, man må selv være til stede for at fatte den overskridende energi, der udgår fra hans smittende dynamik. Og selv når man er i samme rum som han, opdager man hurtigt, at han heller ikke lader sig indsnævre af det nemme og tilsyneladende. Han producerer ikke bare en komisk figur, han skaber metodisk modviden. Gennem sin »venden verden på hovedet« genopstår andre historier bag Historien, den fantasifulde, livsbekræftende mangfoldighed, som er dynamit under autoritetens tvangsnormer. Således bliver Dario Fo personificeringen af landsmanden Antonio Gramscis »praksisfilosofi«, som netop er oprør mod undertrykkende symboler, staten, kirken, samfundslivets herskende grupper.

Byen som maske

Denne egenskab gør ham til en problematisk figur, når han forlader sit naturlige »bagland«, det Italien, der konkret og aktuelt er til stede i alt, hvad han foretager sig. Selvfølgelig har han Zeffirelli, instruktøren af »Jesus af Nazareth«, ført en heftig polemik om Jesus-tolkningen i Vatikan-elsklingsens TV-serie. Men — den italienske virkelighed er langt fra den danske. Hvad oplever et fuldtalligt publikum i Cirkusbygningen, når Fo optræder med den lærerige fabel om »Tiggeren« og mistero buffo'en »Jesu første mirakel«? Hvis de kun får øje på klovnens Fo, har han ført negativt bevis for historieforfalskningens effektivitet.

Fo på dansk er ikke det samme som en dansk Fo — eller hans dynamiske kreativitet, fantasi og metodik bragt i anvendelse på dansk virkelighed. Men der sker noget. Ikke så meget i teatret som i musikken og i det hele taget i den ungdomskultur, der gør begær til legalt behov. På trods.

Også i genoplivningen af karnevals-traditionen, som er frisættelse af undertrykte behov, ser man tegn på vilje til forandring. Det bliver spændende at se reaktionen, når Husets prisværdige maskeprojekt lørdag den 12. maj forvandler Rådhuspladsen til en kæmpemæssig »gylden maske« — et vældigt spindelvæv af tynde plastictråde spændes ud over pladsen, maskekunstneren Donato Sartoris drøm